

Zoönosen: je gaat het pas zien als je het doorhebt

Heidi Ammerlaan, internist-infectioloog CZE

Danielle van Oudheusden, arts M+G/infectieziektebestrijding GGD-BZO

Suzanne Marcelis, huisarts te Veldhoven

Disclosure belangen sprekers

(Potentiële) belangenverstremgeling

Geen

Voor bijeenkomst mogelijk relevante relaties met bedrijven

N.v.t.

- Sponsoring of onderzoeksgeld
  - Honorarium of andere (financiële) vergoeding
  - Aandeelhouder
  - Andere relatie, namelijk ...
- N.v.t.
  - N.v.t.
  - N.v.t.
  - N.v.t.
-

Inhoud

- Zoönosen: wat zijn dat?
- Zoönosen: in vogelvlucht door de eeuwen heen
- Zoönosen: zie ik ze?

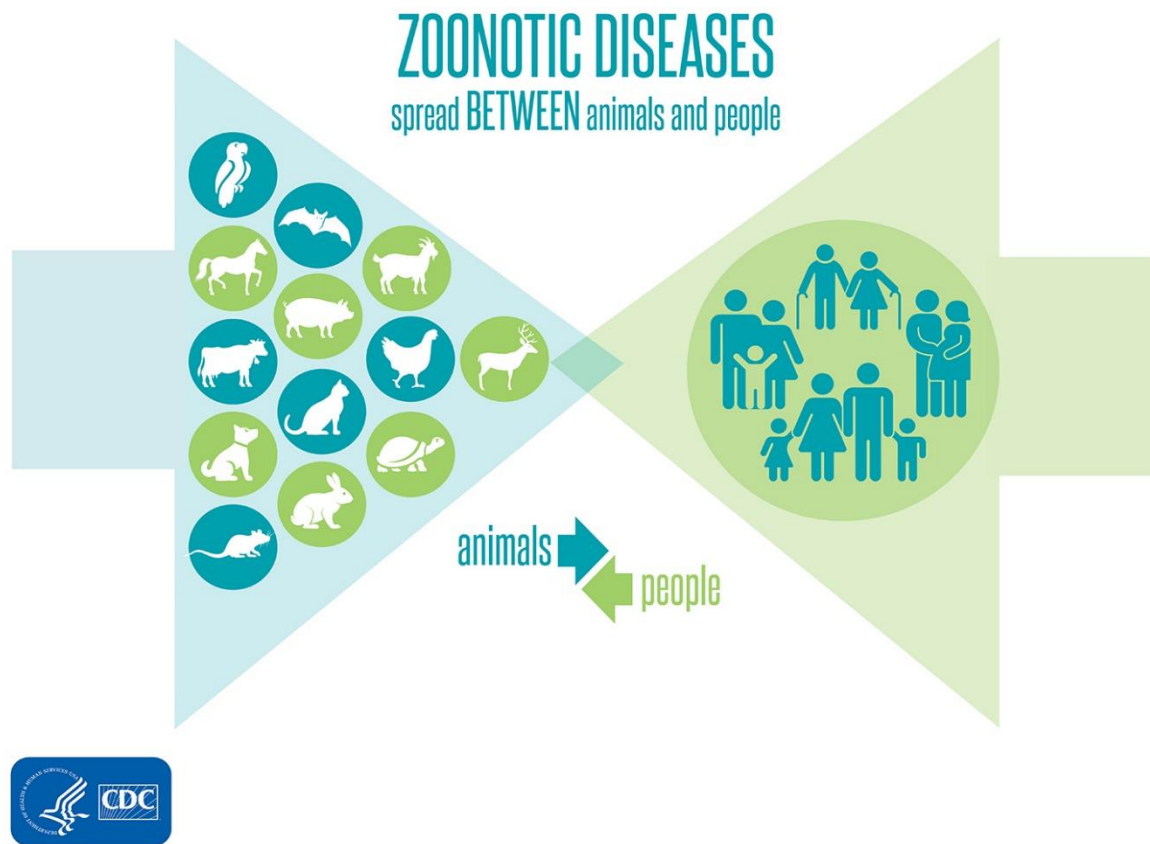
Heb je afgelopen maand een patiënt met een zoönose gezien?

Staan=Ja

Zitten=Nee

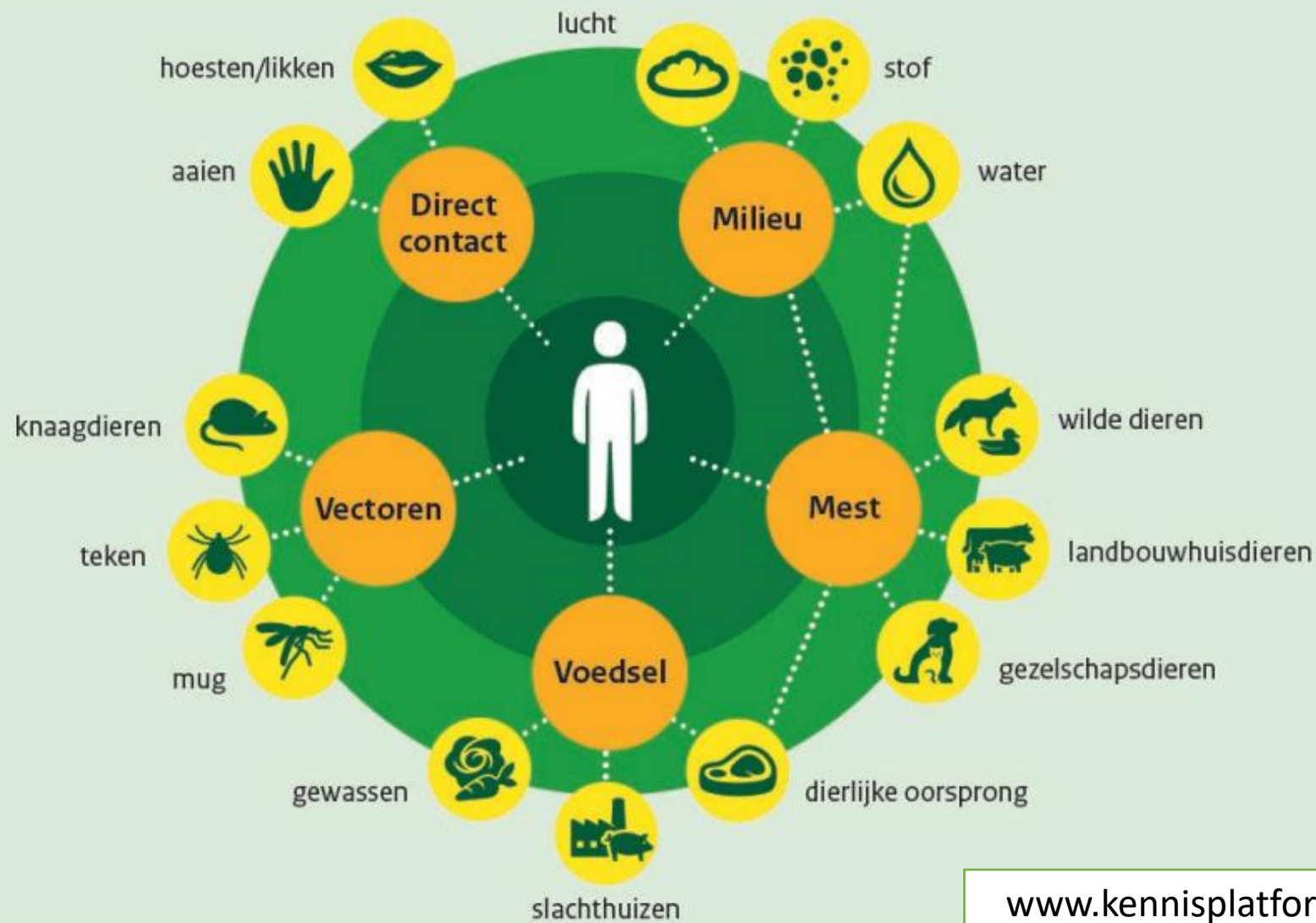
Zoönosen, wat zijn dat?

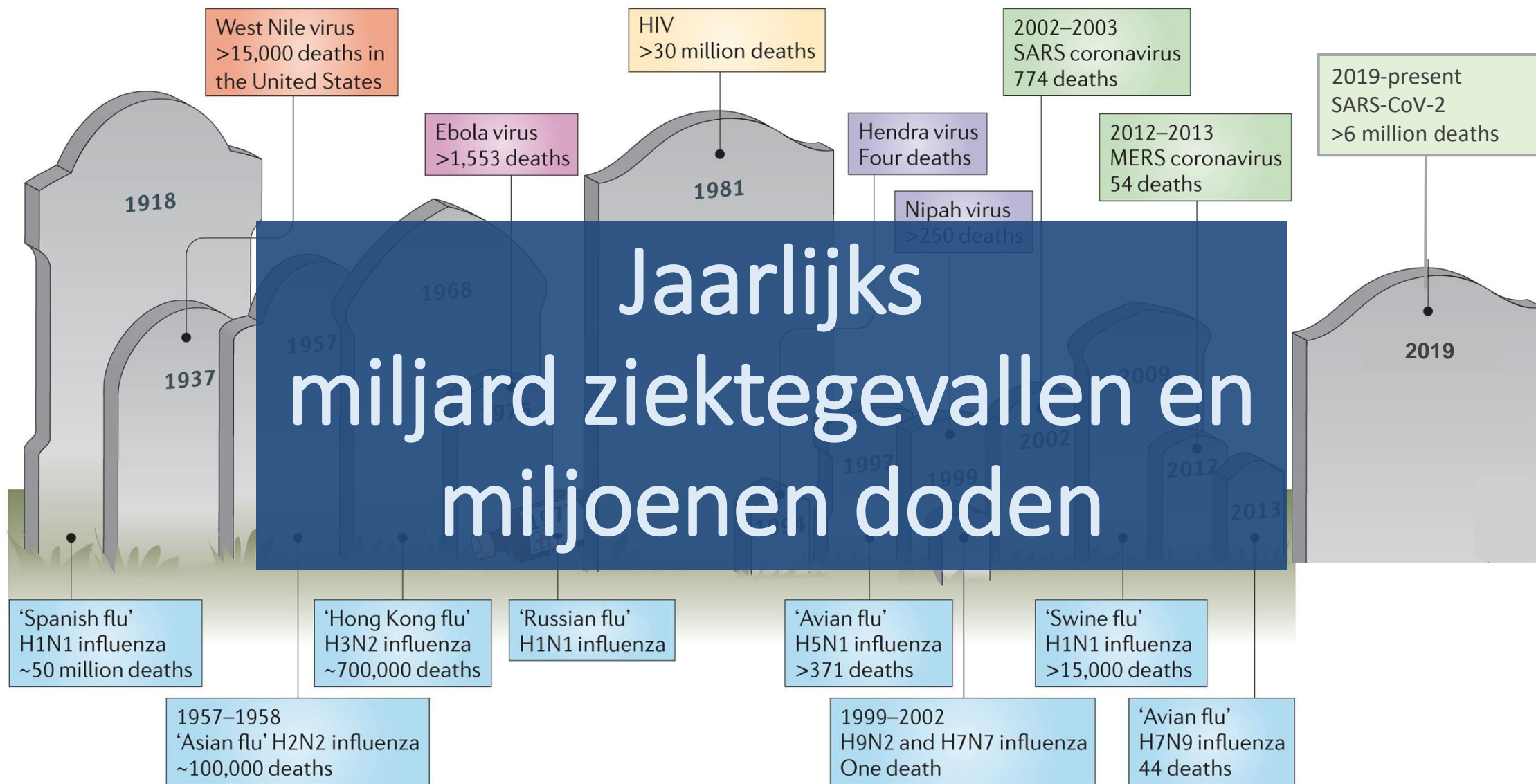
- Infecties van dier op mens
  - bacterieel, viraal of parasitair
- ± 1450 verschillende infectieziekten bij de mens
  - 850 hiervan zoönosen (± 60%)
- 75% van alle opduikende infectieziekten
- Ruim 100 zoönosen in Nederland

Overdrachtsroutes zoönosen

Hoe worden ziekteverwekkers van dier op mens overgedragen?

www.kennisplatformveehouderij.nl

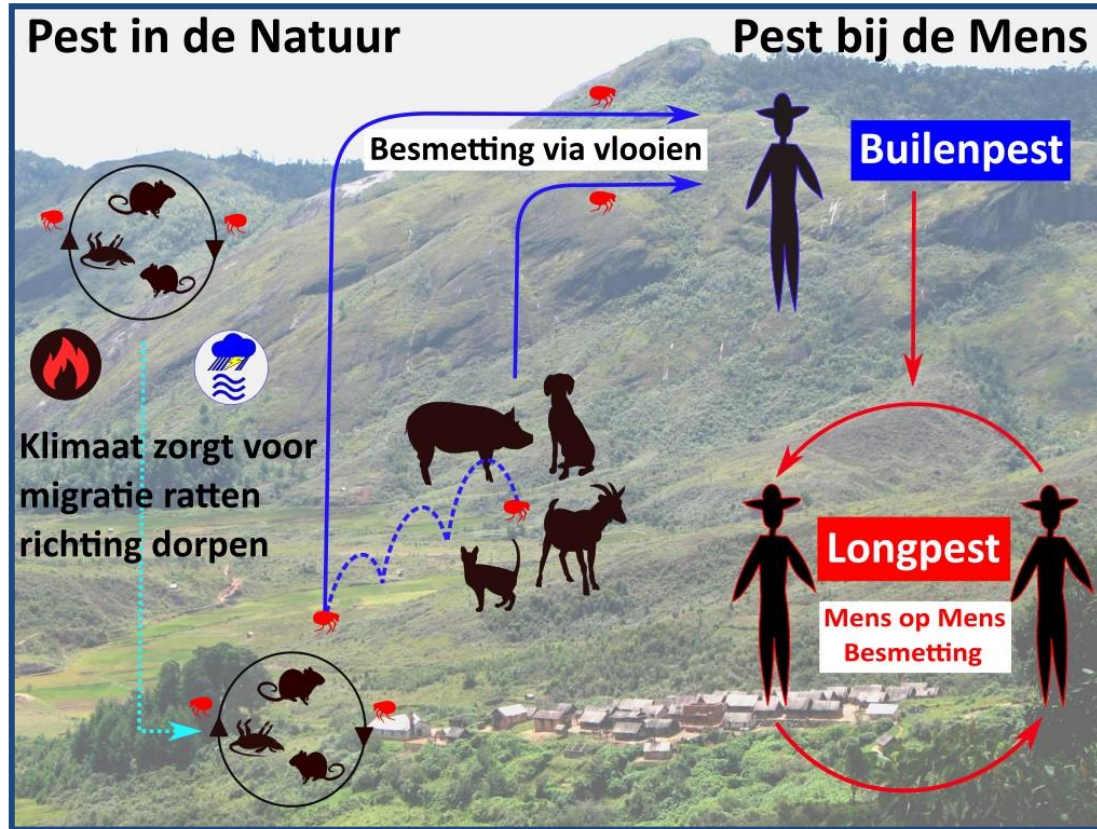

Zoönosen in vogelvlucht: De pest

- De Zwarte dood heerste vooral in de 14e-17e eeuw
- In 1333 begon in China de 1^e pestpandemie
- In 1347 werd Europa bereikt
- $\frac{1}{3}$ van de Europese bevolking stierf
- Yersinia pestis (1894 ontdekt)
- Vector: rattenvlo

De pest

- Nu nog voorkomend in Afrika, Azië en Noord- en Zuid- Amerika
- 2017: pestepidemie in Madagaskar
  - 2417 mensen werden ziek, daarvan stierf ruim 10%
- 2022: pest in Congo
  - 638 ziektegevallen, 14 doden

Spaanse griep

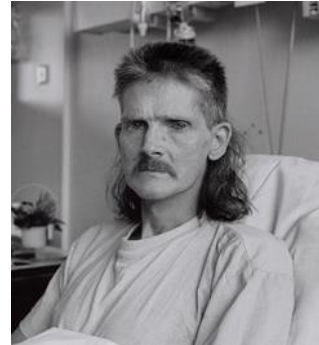
- 1918-1919: Spaanse griep (H1N1)
- Wereldwijd 20 tot 40 miljoen doden

HIV en Aids

- 1981: eerste Aidspatiënt in Nederland
- 1983: HIV ontdekt
- Van aap naar mens:
  - 1930: HIV-1
  - 1945: HIV-2

• **HOMOSEKSUELEN VERSTERKEN HULP EN BEGELEIDING**

Al meer dan 50 AIDS-patiënten

AIDS ruk snel op in Europ

GENEVE, 2000
Ook in Europa neemt aantal AIDS-patiënten toe. In 1994 zijn bijna 10 maal zoveel gevallen geconstateerd als het jaar ervoor. Dit staat in een gloednieuw overzicht van de wereldwijde AIDS-organisatie UNAIDS.

In 1986 werd bij 417 personen AIDS geconstateerd. 1993 bedroeg dit aantal 1000. Voor bijna de helft van deze personen is het overlijden al vastgesteld. In Engeland kan de ziekte 2000 sterfgevallen veroorzaken.

Van een onzer verslaggevers
AMSTERDAM, zaterdag
Het aantal officieel geregistreerde gevallen van de ziekte AIDS in ons land is inmiddels groter dan vijftig. De stijging verloopt in hetzelfde onrustbarende tempo als in de VS al enkele jaren geleden: tot ongeveer een verdubbeling per zes maanden.

Mandag zullen de Nederlandse AIDS-artsen en Volksgezondheids-epidemioloog dr. H. Bijkerk weer bijeenkomen om zich te buigen over de aanpak van de ziekte. Mogelijk zal dan worden vastgesteld dat het aantal patiënten dan al dicht in de buurt van de zestig ligt.

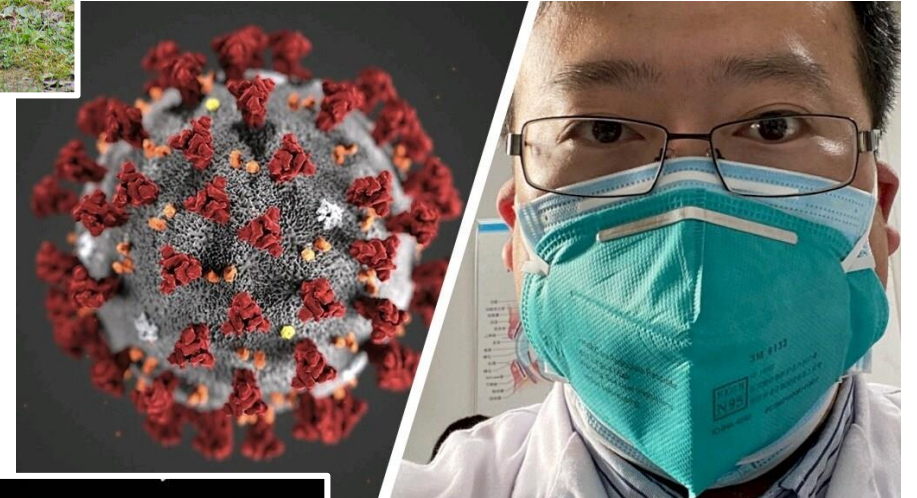
Naar verluidt begint nu ook het aantal gevallen buiten de randstad toe te nemen. De cijfers zullen voortaan per kwartaal worden bijgesteld.

- >40 miljoen aidsdoden sinds begin van de epidemie
- Heden: >38 miljoen mensen HIV+

Covid-19

- 2019-heden Sars-Cov-2
- Eerste uitbraak in Wuhan
- Via Italië en Oostenrijk naar Nederland
- Carnaval: superspreading event
- Tot heden >6 miljoen doden

Li Wenliang

Kwetsbaarheid

- De wereld is nu kwetsbaarder voor zoönotische uitbraken dan vroeger
- Snelle verspreiding door reizen en handel

Risico's nemen toe

Verandering van landgebruik

Omgang met dieren

Klimaatverandering

Vaker en verder reizen

'MEER RISICO OP ZOÖNOSE IN NEDERLAND DAN WE DENKEN'

Emerging
zoönoses

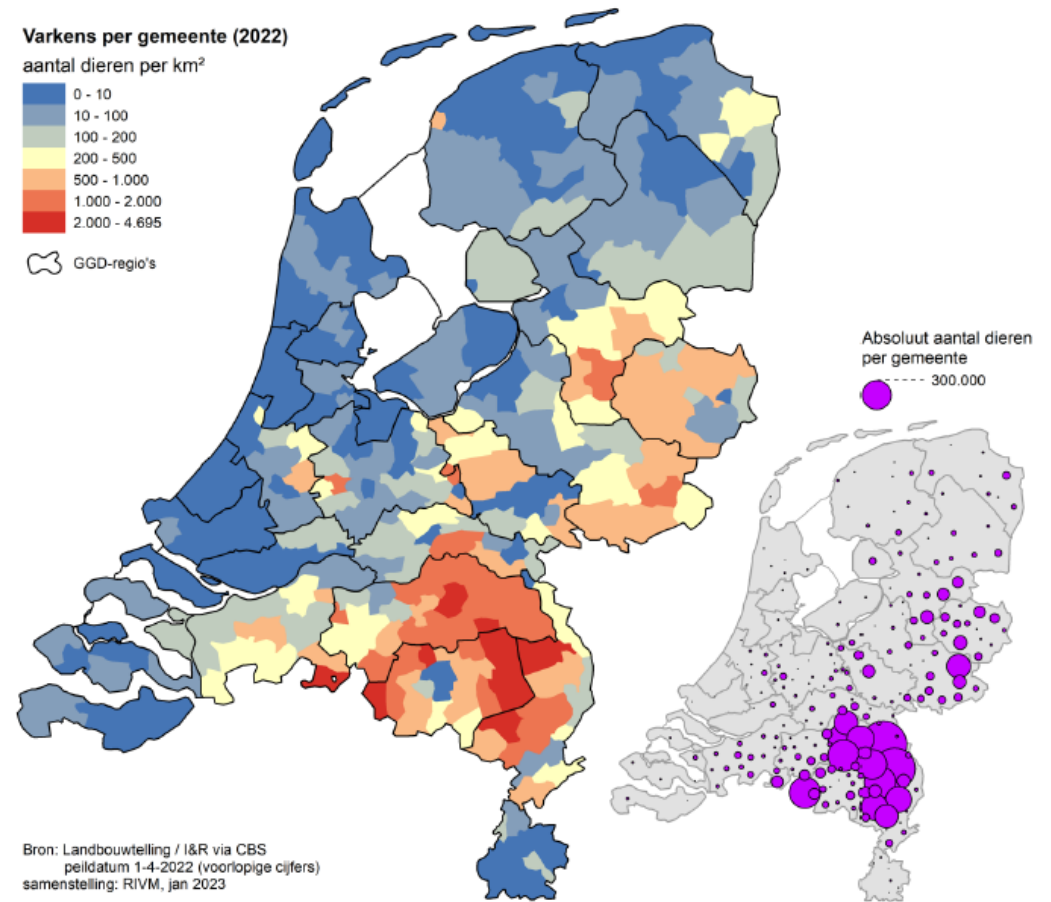
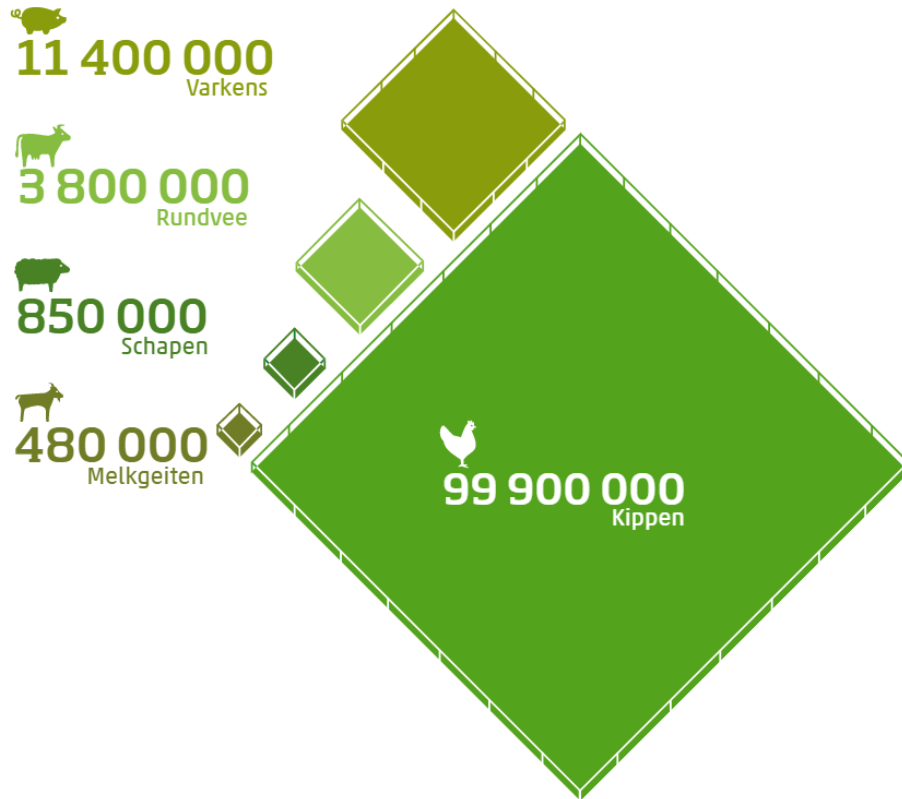
- SARS-CoV-2
- Westnijlvirus
- Vossenlintworm
- Brucella canis
- Hepatitis E
- Vogelgriep
- Tekenencefalitis
- Recent: Mpox

Staat van Zoönosen 2021

Elk jaar verschijnt een overzicht van de belangrijkste zoönosen in Nederland

Landbouwdieren in Nederland

Bron: Landbouwtelling / I&R via CBS
peildatum 1-4-2022 (voorlopige cijfers)
samenstelling: RIVM, jan 2023

Zoönosen en huisdieren

55% v.d.
huishoudens in NL
heeft 1 of meer
huisdieren

Positieve effecten

Hoeveel honden en katten mogen bij het baasje in bed?

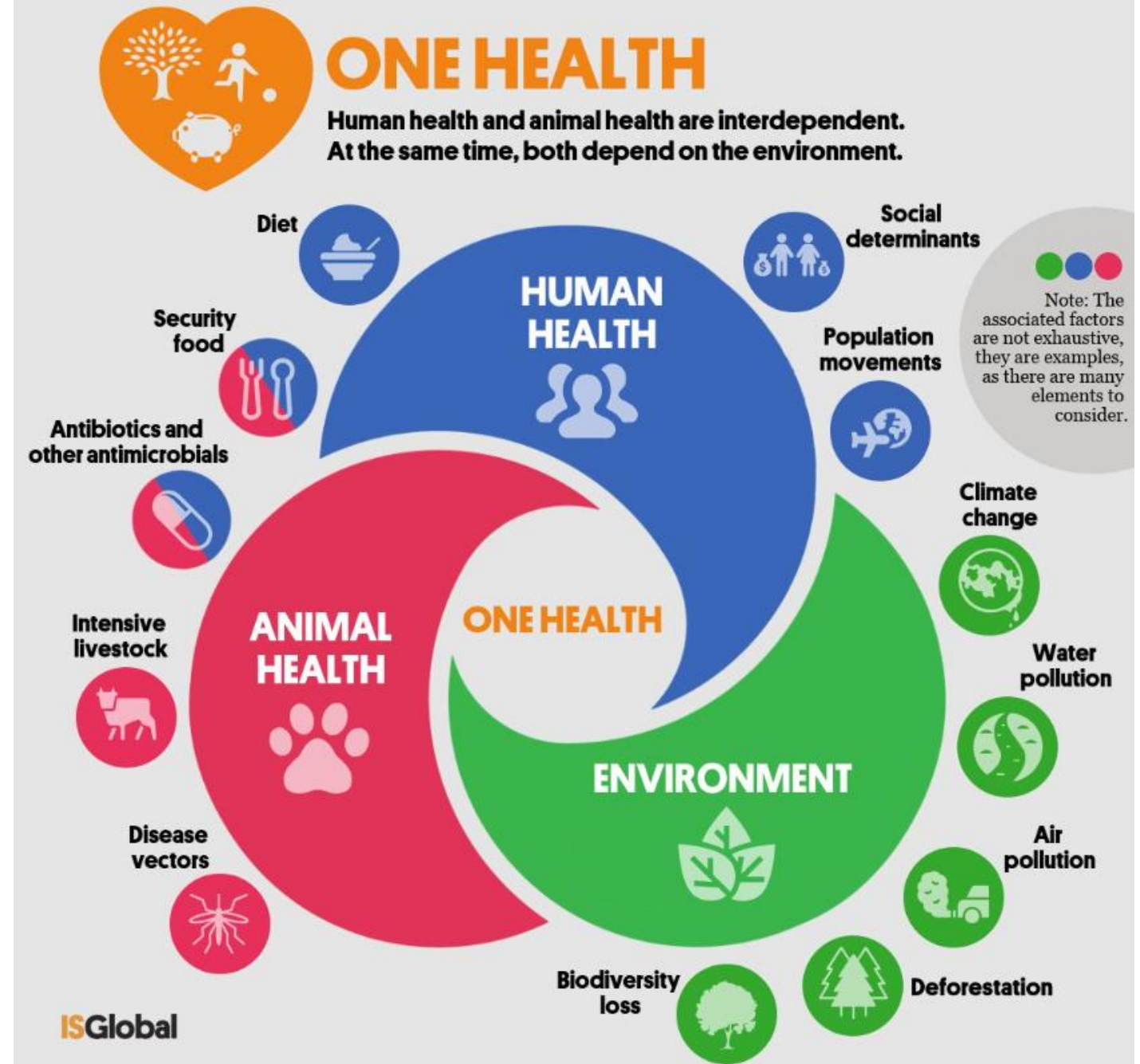
Table 1. Estimated pet dog and cat populations in developed countries and estimated percentage of these pets sleeping on/in owner's bed , 1974–2010

Country	Dogs		Cats	
	Estimated population, millions	% Sleeping on/ in owner's bed	Estimated population, millions	% Sleeping on/ in owner's bed
United States	60	21–33	75	60
United Kingdom	8	14	8	45
France	8	30	9	45
The Netherlands	2	45	3	62

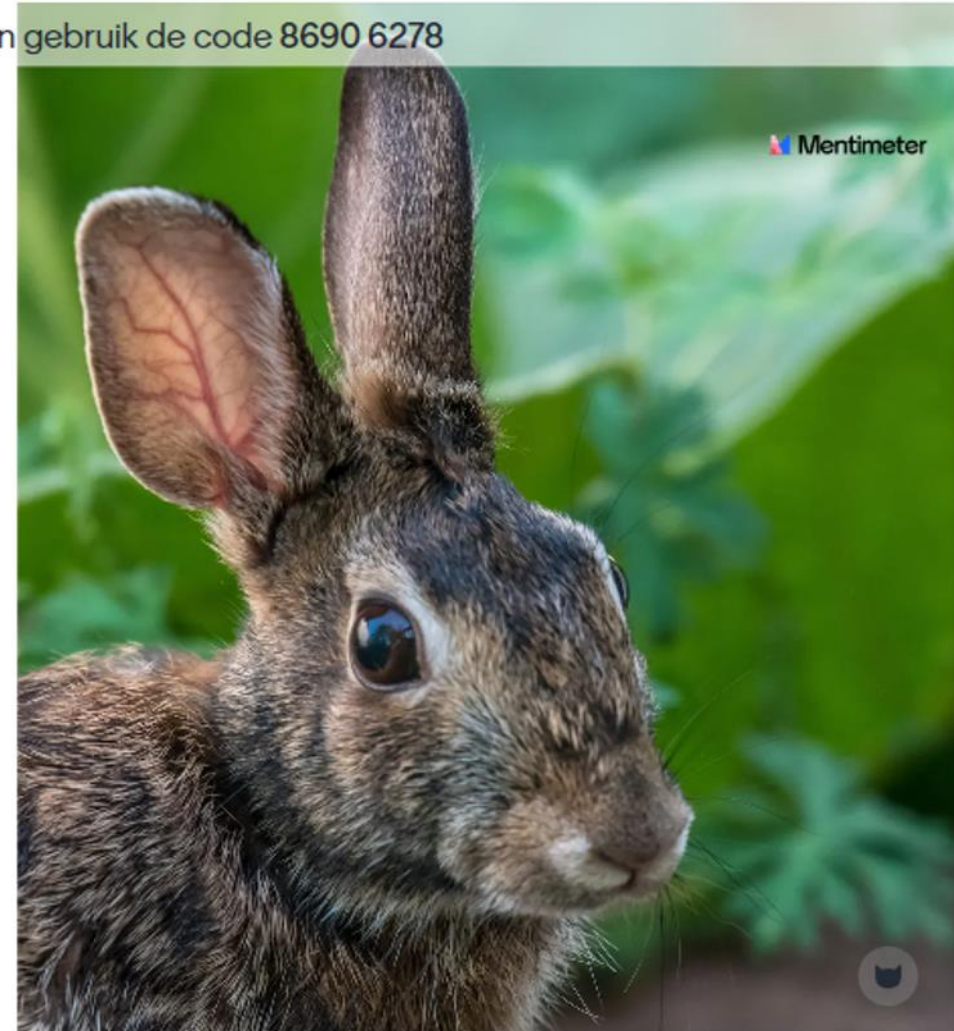
Samenwerking

- SaMeDi
(*Samenwerking Medici en Dierenartsen*)
- Brabants kennisnetwerk
zoönose

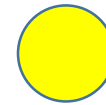
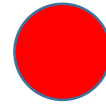

Ga naar www.menti.com en gebruik de code 8690 6278

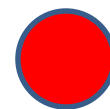
Zoönosen: zie ik ze?

Welke bronnen geven ringworm?

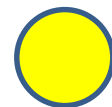
Meneer de Vries is:

Hondenfokker

Pluimveehouder

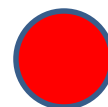

Visser

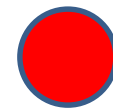
Slager

Met welk dier heeft deze patiënt contact gehad?

De kat van Mw.A. komt binnen met een vleermuis. Zij zet het dier buiten met stoffer en blik en belt u voor advies.

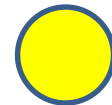
Dat luidt:

Bel de dierenarts

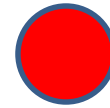
Start
rabiësvaccinaties
(PEP)

U heeft geen risico
gelopen

Krijn komt bij de kinderarts

met bloederige diarree,

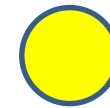

Feceskweek:

- *E. Coli* negatief

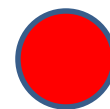
- *S. Paratyphi* positief

Welk dier verzorgt hij?

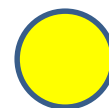
Welke parasiet
kun je
van je hond krijgen?

hondenspoelworm

hondenlintworm

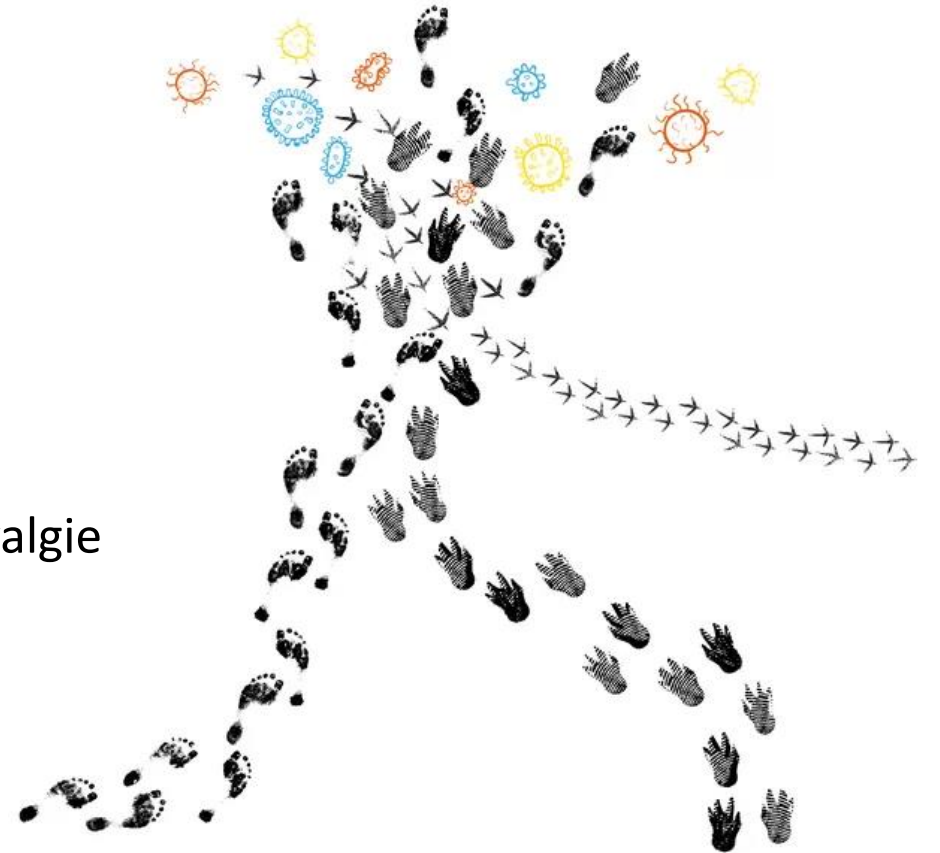

schurft

Komt een patiënt bij de dokter met...

- Een klacht
  - Koorts
  - Cardiaal: carditis, endocarditis, pericarditis
  - Respiratoir: bovenste/onderste luchtwegen
  - Gastrointestinaal: diarree, pijn
  - Urogenitaal: hematurie, bilirubinurie, myoglobinurie
  - Neurologisch: radiculitis, encephalitis, meningitis
  - Locomotorius: mono-, polyartritis, spondylodiscitis, myalgie
  - Oog: uveïtis
  - Huid: ulcus, rash, icterus
  - Lymfadenopathie: lokaal, diffuus

- NIET met een zoönose

Wat wil je weten?

- Huisdieren? Contact met dieren (incl. uitwerpselen)
- Teken-/insectenbeten
- Contact met water/modder (zoet water, hotel/sauna)
- Werk? Hobby's? Buitensporten?
- Woonomgeving
- Buitenland bezoek
- Seksueel risicocontact
- Voedsel (rauw, niet goed bewaard of bewerkt)
- Zieken in omgeving
- Incubatietijd

Komt een patiënt bij de dokter met... lymfadenopathie

- Man, 41 jaar
- Koorts, algehele malaise, pijnlijke linker lies
- Groot lymfeklierpakket linker lies
- Rode papel, Ø 4 cm, linker onderbeen, centrale zwarte delle

Komt een patiënt bij de dokter met... lymfadenopathie

- Anamnese Zoönose:
  - modderrace (-1w)
- Differentiaal diagnose (DD):
  - *Francisella tularensis* (tularemie)
  - *Borrelia burgdorferi* (ziekte van Lyme)
  - *Bartonella henselae* (kattenkrabziekte)
  - *Bacillus anthracis* (miltvuur)
  - *Mycobacterium marinum* (aquariumgranuloom)
  - Chlamydia trachomatis (LGV)
  - Spinnenbeet
- Diagnostiek: wondkweek, serum: *Francisella tularensis*
- Therapie: doxycycline (alt. ciprofloxacin, gentamicine)

Tularemie = hazenpest

- Verwekker: *Francisella tularensis*, aerobe Gram – coccobacil
- Voorkomen: Europa, m.n. Scandinavië
- Besmetting: direct contact besmette hazen/knaagdieren, inhalatie aërosolen besmet water kadavers/uitwerpselen
- Incubatie: 3-5 d (range 1-14 d)
- Symptomen: eschar, lymfadenopathie, faryngitis, pneumonie, koorts, sepsis

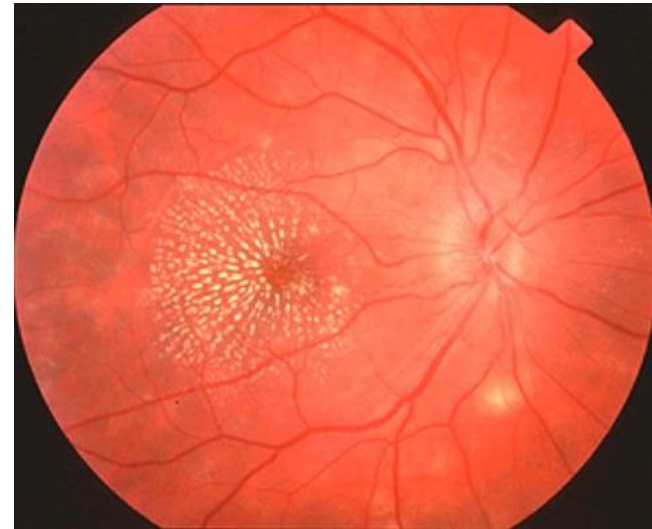

Komt een patiënt bij de dokter met... visusklachten

- Man, 28 jaar
- Gevoelig linker oog met wat wazig zicht
- Lymfeklier preauriculair links

uveitis

neuroretinitis

Komt een patiënt bij de dokter met... visusklachten

- Anamnese Zoönose:
  - Kattenkrab (-1m)
- Differentiaal diagnose:
  - *Bartonella henselae* (kattenkrabziekte)
  - *Toxoplasma gondii* (oculaire toxoplasmose)
  - *Borrelia burgdorferi* (ziekte van Lyme)
  - *Toxocara cati* (oculaire toxocariasis)
  - Tuberculose
  - Sarkoidose
- Diagnostiek: Serum: *Bartonella henselae* IgG; PCR glasvocht: *Bartonella henselae*
- Therapie: doxycycline (alt. azitromycine, rifampicine)

Bartonellosis = kattenkrabziekte

- Seizoen: herfst en winter, NL 300 – 1000 gevallen / jaar
- Verwekker: *Bartonella henselae*, gram – staafje
- Besmetting: beet/krab/speeksel kat, incidenteel hond/paard/zeedier
- Incubatie: papels 3-6 d - lymfadenopathie 14 d (range 7-50 d)
- Symptomen: papels, lymfadenopathie, osteomyelitis, endocarditis, uveitis/retinitis, koorts

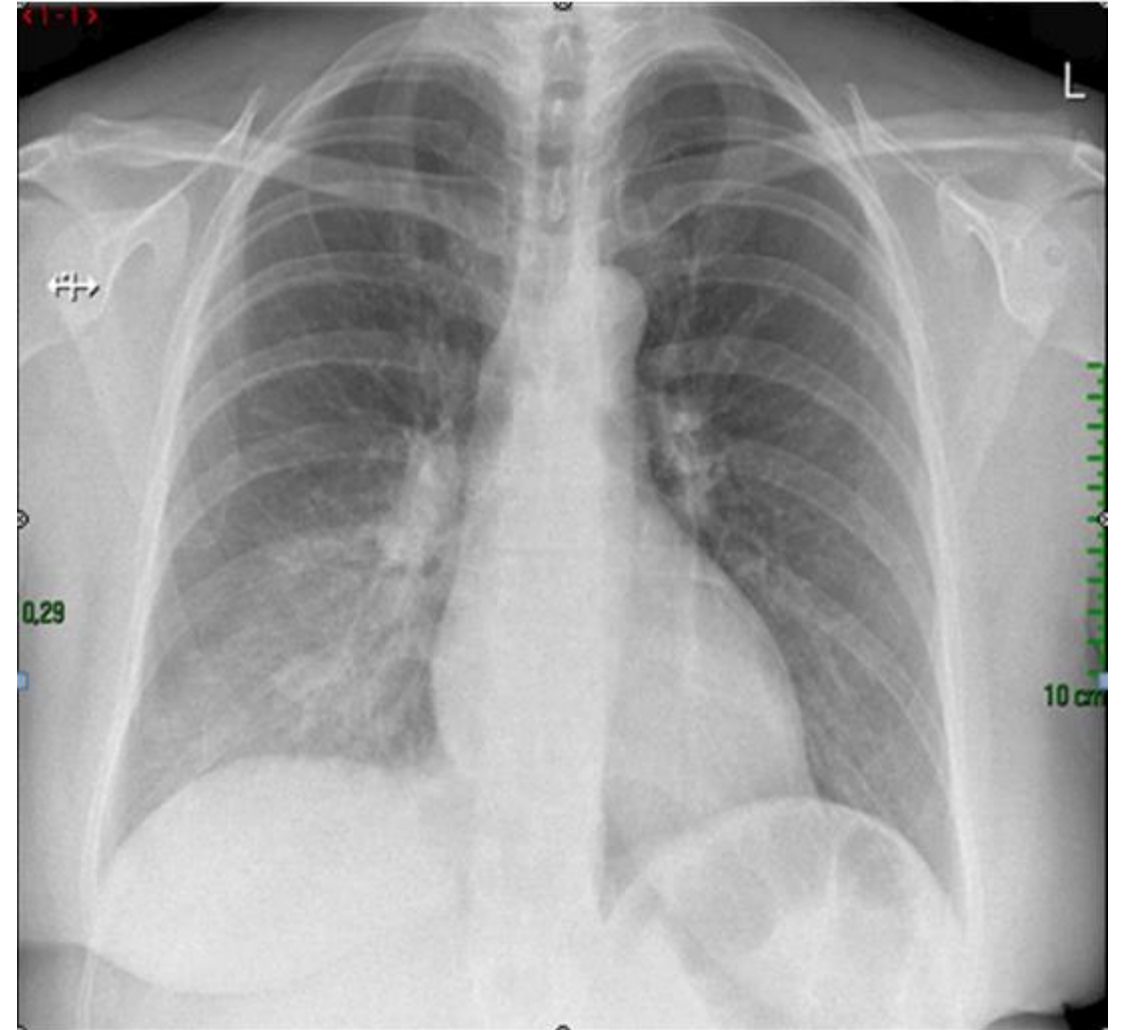
Kattenvlo = vector

Komt een patiënt bij de dokter met... luchtwegklachten

- Vrouw, 36 jaar
- 3 dagen koorts tot 40,5°C, spierpijn, hoofdpijn, vermoeidheid en hoesten
- Zwanger
- Ademhalingsfrequentie 26/min, saturatie 100%, pols 110/min

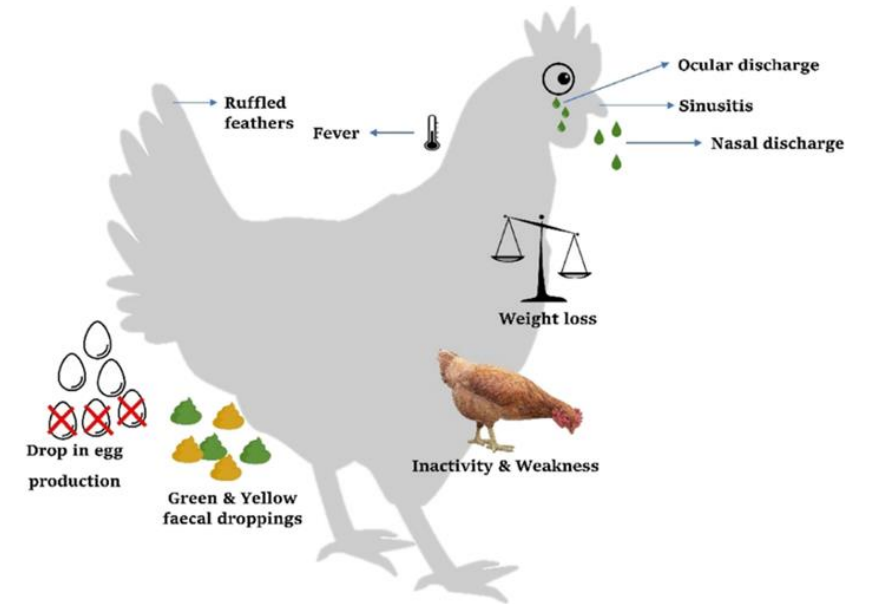
Komt een patiënt bij de dokter met... luchtwegklachten

- Anamnese Zoönose:
  - volière bij vader in regio Eindhoven, moeder 10 dagen eerder ook ziek
- Differentiaal diagnose:
  - *Chlamydophila psittaci* (Psittacose)
  - SARS-CoV-2 (COVID-19)
  - Aviaire influenza (vogelgriep)
  - *Coxiella burnetii* (Q-koorts)
  - MERS-CoV
  - *Mycoplasma pneumoniae*
  - *Legionella pneumophila*
- Diagnostiek: PCR keel: *Chlamydophila psittaci*
- Therapie: azitromycine (zwanger) (alt. doxycycline)

Psittacose = papegaaienziekte

- Verwekker: intracellulaire bacterie *Chlamydia psittaci* (andere types: *caviae*; *felis*)
- Besmetting: Aerogeen via contact met excreta geïnfecteerde vogels (alle soorten)
- Incubatie: 1-4 weken
- Symptomen: geen, 'griep'-achtig, pneumonie, sepsis

Komt een patiënt bij de dokter met... gewrichtsklachten

- Vrouw, 24 jaar
- Sinds een week
- Monoartritis

- Man, 64 jaar
- Sinds een jaar
- Dactylitis

Komt een patiënt bij de dokter met... gewrichtsklachten

- Anamnese Zoönose:
  - Vrouw: Erythema migrans waarvoor 10 dagen doxycycline (-4m)
  - Man: Tuinier, therapieresistente artritis psoriatica
- Differentiaal diagnose:
  - *Borrelia burgdorferi* (ziekte van Lyme)
  - *Mycobacterium bovis* (rundertuberculose, BCG)
  - Reactieve artritis (SSYC, *Chlamydia trachomatis*)
  - Septische arthritis
  - *Neisseria gonorrhoeae* (Gonorrhoe)
  - Spondylartropathie
- Diagnostiek: PCR gewrichtsvocht: *Borrelia burgdorferi* sensu latu; serologie
- Therapie: doxycycline (alt. ceftriaxon (neuroborreliose))

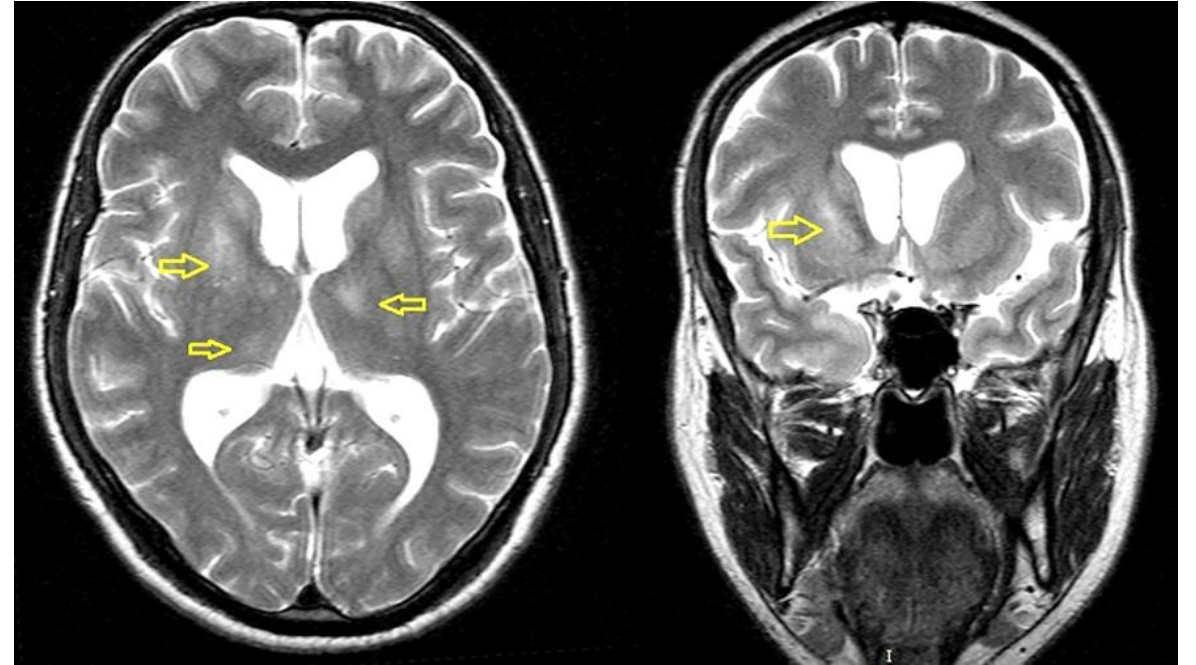
Borreliose = Ziekte van Lyme

- Seizoen: maart tot november
- Verwekker: *Borrelia burgdorferi* sensu lato (1 op 5 teken +)
- Voorkomen: tussen de 35ste en 60ste breedtegraad
- Besmetting: Schapenteek (*Ixodes ricinus*)
- Incubatie: EM 1-2 w (3 m); artritis w - m; ACA m - j
- Symptomen: erythema migrans, artritis, radiculitis, carditis, acrodermatitis chronica atrophicans, meningo-encefalitis, encefalomyelitis

Komt een patiënt bij de dokter met... koorts

- Vrouw, 63 jaar
- Dag 0: malaise, moe
- Dag 2: hoofdpijn, nausea, subfebriel (37.9 °C)
- Dag 12: tremor, trage spraak, zwakte, moe
- Dag 21: koorts (40.0 °C), nausea, braken

Komt een patiënt bij de dokter met... koorts

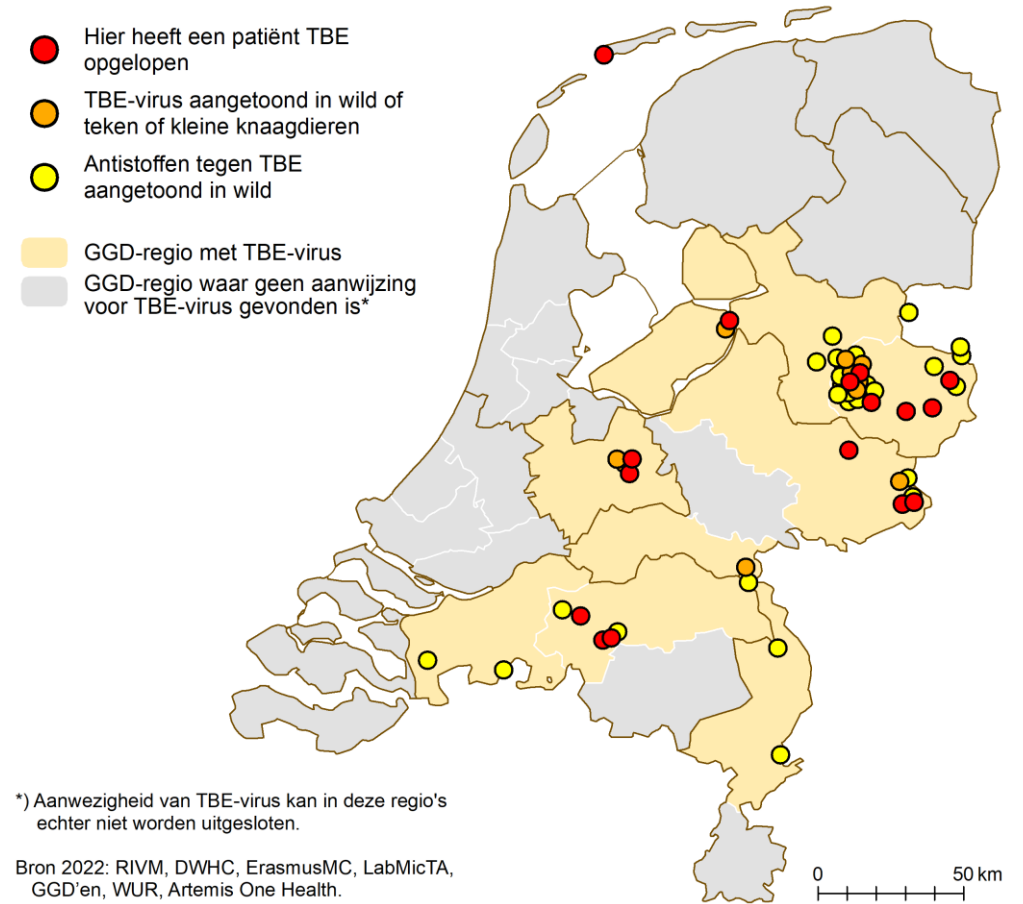
- Anamnese Zoönose:
  - bos tussen Driebergen en Maarn (-2 d)
  - tekenbeet verwijderd en doxycycline (+4 d)
- Differentiaal diagnose:
  - Tickborne-encephalitis-virus
  - *Borrelia burgdorferi* (ziekte van Lyme)
  - West Nile virus
  - *Treponema pallidum*
  - *Enterovirus*
  - *Parechovirus*
  - HSV
  - VZV
- Diagnostiek: serum TBEV IgM/IgG +; liquor IgG +; teek PCR +
- Therapie: symptoom bestrijding

Tickborne-encephalitis (TBE)

- Seizoen: maart tot november
- Verwekker: Tickborne-encephalitis-virus (TBEV) (1 op 1500 teken +)
- Voorkomen: Oostenrijk, Zwitserland, Duitsland, Scandinavie, NL
- Besmetting: Schapenteek (*Ixodes ricinus*)
- Incubatie: 7 - 14 days (2 - 28 days)
- Symptomen: bifasisch, 1^e periode griepachtig beeld ~ 2^e periode meningitis/encefalitis
- Vaccin: 95% effectief

Komt een patiënt bij de dokter met... een klacht

- Koorts: leptospirose, listeria, toxoplasmose, west nile virus, tekenencephalitis, malaria, buiktyphus, leishmaniose, dengue, streptococcus equinis
- Coxiellobacteriële: bartonella, covid-19, Q-koorts, streptococcus suis, brucellose
- Respiratoir: campylobacter, salmonella, covid-19, MERS, toxocariasis
- Gastrointestinaal: campylobacter, salmonella, STEC, giardia, Entamoeba, toxocarose
- Urogenitaal: leptospirose, hantavirus, hepatitis
- Neurologisch: botulisme, borrelia, listeria, rabies, tekenencephalitis
- Locomotorius: brucellose, mycobacterium bovis, borrelia, dengue
- Oog: toxocariasis, toxoplasmose, borrelia, bartonella
- Huid: anthrax, orf, tularemia, mycobacterie, leishmania, rickettsioses, dermatophyten, borrelia, monkeypox, dengue, leptospirosis, erysipeloid (vlekziekte)
- Lymfadenopathie: toxoplasmose, tuberculose, atypische mycobacterien, bartonella, tularemia

DENK AAN EEN ZOONOSE!

Toetsvragen

1. 35% van de opkomende infectieziekten is een zoönose.
  - Onjuist, 75%
2. Ringworm is een zoönose.
  - Juist
3. Schurft krijg je van je hond.
  - Onjuist, honden hebben hun eigen schurftmijt.
4. Wereldwijd overlijden meer mensen aan diabetes mellitus dan aan zoönose.
  - Onjuist
5. In Nederland kun je tekenencefalitis (TBEV) oplopen.
  - Juist

Meer weten?

- Info over zoönosen:
  - [Ziek door dier | RIVM](#)
  - [Kennisplatform Veehouderij en humane gezondheid](#)
  - [Vademecum Zoönose](#)
  - [Signaleringsoverleg zoönose | RIVM](#)
- Overleg:
  - GGD Brabant-Zuidoost, afdeling infectieziekten
  - Internist-infectioloog MMC/CZE
    - CZE: voor HIV en diagnostiek koorts uit de tropen

Take to work message

- Iedere arts ziet zoönosen
- Stel de vraag: **Heb je contact met dieren?**
- Maak gebruik van de expertise van collega's (internist-infectioloog en GGD)
- Samenwerking eerste lijn / public health / veterinaire sector belangrijk voor vroege signalering (overleg bij opvallende zoönosen met de GGD)

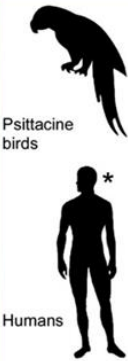
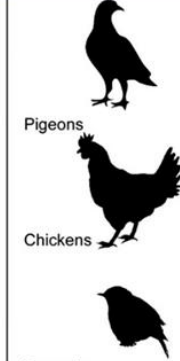
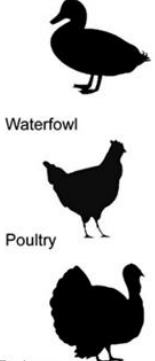
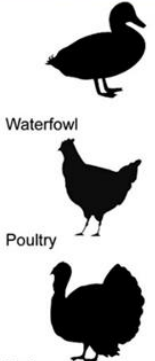
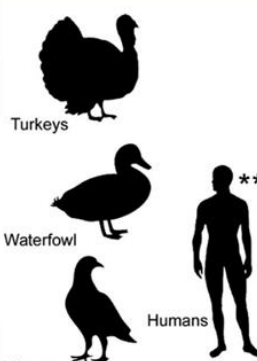

Discussie

Referenties

- <https://scientias.nl/dodelijkste-ziekte-menselijke-geschiedenis-maakt-comeback/>
- <https://www.onehealth.nl/staat-van-zoonosen-2021>
- Zoönosen in het vizier, Rapport van de expertgroep zoönosen, 2021
- <https://www.rivm.nl/ziek-door-dier>
- <https://www.rivm.nl/vademecum-zoonosen/1-melding-en-signalering>
- <https://www.kennisplatformveehouderij.nl/>
- <https://www.nature.com/articles/nri3551/figures/1>

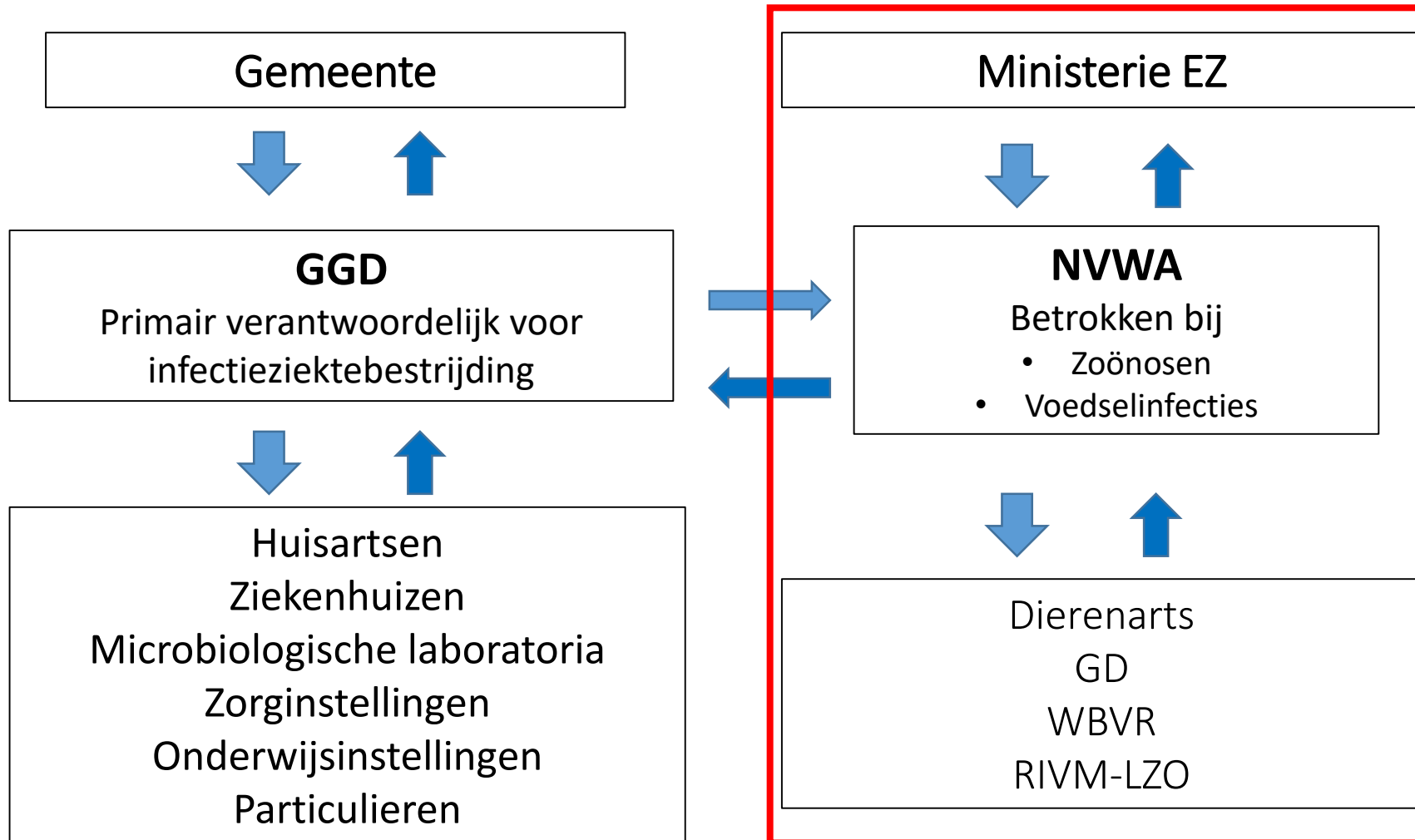
Wat doet de GGD?

- Brononderzoek
- Preventieve maatregelen
- Contact NVWA

Genotypes	A	B	C	D	E
Possible host preference	 <p>Psittacine birds Humans *</p>	 <p>Pigeons Chickens Passerines</p>	 <p>Waterfowl Poultry Turkeys</p>	 <p>Waterfowl Poultry Turkeys</p>	 <p>Turkeys Waterfowl Pigeons Humans **</p>
Genotypes	F	G	WC	M56	E/B
Possible host preference	 <p>Parakeets</p>	 <p>Hawks</p>	 <p>Cattle</p>	 <p>Rodents</p>	 <p>Ducks</p>

Organisatie infectieziektebestrijding

Link veterinaire sector

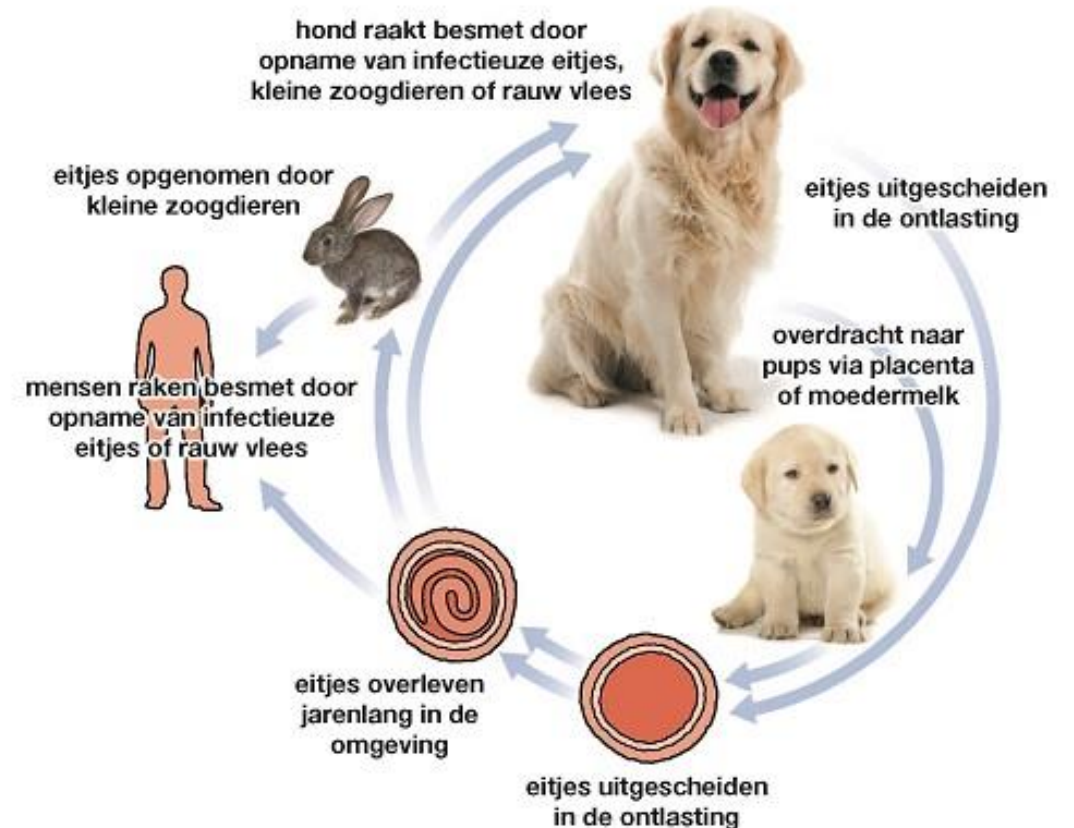

Worm-infecties

Toxocara

- 20% van de zandbakken/parken toxocara eitjes
- Vaak asymptomatisch, soms milde griepachtige klachten
- Zeldzaam: 'viscerale larva migrans'-syndroom
  - migratie van de larven naar longen, lever, hersenen, ogen
- (onbegrepen) buikpijn en koorts met eosinofilie in de leuko diff.
  - Soms hepato-/splenomegalie
  - Piepen/hoesten dat niet reageert op therapie
- Vaak kind van 2 tot 4 jaar

Drijvende krachten zoönose

